

Fransa'daki Kaosun Siyasal ve Toplumsal Dinamikleri

Hazırlayan: Elif Şahin

27 Haziran 2023'te, 17 yaşındaki Nahel M.'nin dur ihtarına uymadığı için polis kurşunuyla hayatını kaybetmesi sonucu başlayan protestolarda yağma ve şiddet ön plandaydı. Sosyal medyanın da etkisiyle büyüyen eylemlerde şiddetin dozunun artarak devam etmesi ülkede güvenlik açısından büyük bir krize dönüştü. Sokakları yakıp yıkan bu ateş, Fransa için sürpriz değildi. Zira Fransa banliyöleri 1980'lerin başından bu yana huzursuz. Ülkenin politik hafızasına "banliyö sorunu" olarak yerleşen ve üç kuşaktır kar topu gibi büyüyen öfkenin heyelanına şahitlik ettik. 1981'de Lyon'da başlayan ilk büyük banliyö ayaklanmasının da önemli sonuçları olmuş; 1983 yılında ırkçılık karşıtı ve eşitlik için mücadele yürüyüşüne zemin hazırlamıştı. Elbette dönemin koşulları bugünden çok farklıydı. 1981'de sosyalist lider François Mitterrand Cumhurbaşkanı seçilmiş, Fransız Komünist Partisi ile ortak hükümet kurmuştu. Paris çevresinde, göçmen ve işçi sınıfının yaşadığı bölgelerde yerel yönetim büyük ölçüde Komünist Parti'nin elindeydi. Fransa solu için göçmen meselesi ait oldukları kökene bakılmaksızın önemli gündem konularından biriydi. Ancak sovyetik rejimlerin çökmesiyle başlayan yeni siyaset iklimi Avrupa'yı da etkisi altına almaya başlamış; aşırı sağın yükselişe geçtiği bu dönemde "banliyöler" de sağ ve sol cephe arasında bir ideolojik çatışma alanı haline gelmişti.

Fransız vatandaşı olmayan göçmenler banliyölerde yaşayanların önemli bölümünü oluşturmaktaydı ancak seçmen değillerdi. Bu sebeple sağ ve aşırı sağ partiler oy potansiyeli görmedikleri banliyölerdeki şiddet fenomenini rahatlıkla hedef alabilmekteydi. Fransız hükümetleri, yoksulluk seviyesinin ülke ortalamasının çok üstünde olduğu bu semtlerdeki sosyal konutların bakımını yaparak, şehir merkezleriyle arasına yeni ulaşım seferleri ekleyerek merkez-çevre entegrasyonunu yönetebileceğini düşünmüş ancak sosyal, kültürel ve ekonomik adaptasyon meselesini öncelememişti. Banliyölerde yaşayanların çoğunluğu göçmen, yoksul ya da dar gelirliydi. İşsizlik oranı ülke ortalamasının çok üstündeydi. Fransa'da doğup büyümesine rağmen, kendini etnik, kültürel ve dinsel kökenleri gereği dışlanmış hisseden bu bölgelerde zaman içerisinde gettolaşma başladı. Banliyöler ile merkez arasındaki diyalog kanalları her geçen gün zayıfladı.

Nihayetinde 27 Ekim 2005'te Paris'te polis kontrolünden kaçan iki göçmen gencin saklandığı trafoda elektrik akımına kapılması sonrası yaşamını yitirmesi banliyöleri alevlendirdi. Tüm ülkeyi saran olaylar sonrasında dönemin Fransız hükümeti 8 Kasım 2005'te OHAL ilan etmek zorunda kaldı.

Eski Cumhurbaşkanı, dönemin İçişleri Bakanı olan Nicolas Sarkozy'nin banliyöleri "basınçlı suyla temizleme" sözü verdiği süreçte, Fransız İç İstihbaratı yayımladığı bir raporda "banliyölerde yaşayan gençler sadece etnik ve coğrafi kökenlerine değil aynı zamanda Fransız toplumundan sosyal dışlanmışlığa karşı kuvvetli bir kimliksel hisse sahip" uyarısında bulundu. Ancak Fransa'nın

siyasi elitleri o günden bugüne bu sosyal soruna neşter vuracak politikalardan kaçınarak, yalnızca asayiş tedbirleriyle bölgeleri baskılamayı tercih etti. 2002’den 2010’a kadar 5 kez göçmen yasası değiştirildi. Bu yasal düzenlemelerin hemen hiçbirisi göçmenlerin adaptasyonunu öncelemiyor; aksine toplumdan ayrışmasını pekiştirecek yaptırımlar içeriyordu. Göçmen çocuklarının aile birleşimi ve Fransız vatandaşlığına geçişi zorlaştırılmış, suç işleyen göçmenlerin sınır dışı edilmelerinin önü açılmıştı. Sarkozy’nin cumhurbaşkanlığı döneminde, Fransa tarihinde ilk kez “Milli Kimlik ve Göç Bakanlığı” kuruldu. Fransa’nın polis devletine dönüşmeye başladığı bu dönemde ana tartışma konularının başında “yabancıların Fransız milli kimliğini tehdit ettiği” iddiaları yer alıyordu. Banliyölerde yaşayan gençler yalnızca bölgelerinde değil, şehir merkezlerinde dahi ayrımcı politikalarla kuşatılmış polis tedbirleriyle karşılaşılıyordu. Tüm bunlar yaşanırken, 11 Eylül olaylarıyla Avrupa’da da yükselmeye başlayan İslamofobi, 2015 yılında Fransa’da yaşanan terör olaylarıyla zirveyi gördü. Devlet kurumlarının banliyölerle kasıtlı olarak ilişki kurmaktan kaçınması bu mahallelerde derin bir sosyal eşitsizlik ve adaletsizlik duygusunun yerleşmesine sebep oldu. Bu öfkeye 2017 yılında kolluk kuvvetlerine tanınan geniş haklar, polisin silah kullanma yetkisi sonrası artan orantısız şiddet olayları da eklendi. Polis kayıtlarına göre, geçtiğimiz sene trafik kontrolü için dur talimatına uymadığı gerekçesi ile 13 kişi polis tarafından açılan ateş sonucu hayatını kaybetti. Aynı koşullarda ölen kişi sayısı ise bu yıl Nahel de dahil üç olarak açıklandı. Olay bardağı taşıran son damla oldu.

Eylemlerin başlamasının ardından ilk 7 gün içerisinde yaş ortalaması 17 olan 3.243 kişi gözaltına alındı. Fransa İçişleri Bakanı Gerald Dermanin'in açıklamasına göre bu sayının yüzde 60'ının herhangi bir sabıka kaydı yoktu. Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ayaklanmalara karşı siyasi iletişim hamlelerinden ziyade asayiş tedbirlerini artırmayı tercih etti. Sokağa çıkan gençlerin ailelerini hedef alan söylemleri, örgütlenmenin önüne geçmek için sosyal medya platformlarına erişimin engellenmesi tedbirleri ve kimlik tespiti için drone'larla görüntü alınmasına dair tehditleri ile eylemcileri caydırmak için otoriter bir pozisyon sergileyerek şiddet döngüsünü kırmayı hedefledi. Yaşananlara böylesine salt güvenlikçi bir perspektiften tepki verilmesinin de göçmen karşıtı retoriklere bir alan açtığını söylemek mümkün. Zira polis sendikalarının yaptığı açıklamalarda eylemcilerden "şiddet yanlısı azınlıklar" ve "vahşi sürüler" olarak bahsedilmesi, Nahel'i vurarak öldüren polis memurunun ailesine destek olmak amacıyla oluşturulan fona 3 Temmuz itibariyle bir milyon eurodan fazla bağış toplanması göçmen karşıtlığının sağ ve aşırı sağ siyasetinin merkezinde konumlanması için yeterli bir sebep olarak gösterilebilir.

Bu krizin kazananı başta Fransa'da olmak üzere Avrupa'da eksenini göçmen karşıtlığı üzerinden belirleyen aşırı sağ partiler; kaybedeni ise başta Fransa banliyölerinde yaşayan, eski sömürgelerden gelen etnik ve dinsel azınlıklar olmak üzere; Akdeniz'i geçmeye çalışırken nefret politikalarıyla geri ittirilen, derme çatma teknelerde hayatını kaybeden ve sayısını dahi bilmediğimiz göçmenler olacaktır. Geleneksel ve köklü bir partisi olmayan Emmanuel Macron'un her geçen gün artan sosyal adaletsizlik duygusunu kontrol altına alamazsa, kendini siyasi bir zayıflık ve çöküş hali içinde bulacak olması şüphesiz. Jean-Luc Mélenchon'un sınıf mücadelesini kızıştırdığı, yaşanan şiddet sarmalının yabancı karşıtlığı ve İslam düşmanlığı gibi tutumları toplumsallaştırdığı ve siyasal zeminde kendini gösterdiği bu atmosferde Fransa'nın bir adım daha sağa yaklaştığı ve gelecek dönem için Marine Le Pen tehlikesinin yükseldiğini söylemek de mümkün.

Bugün alınan tedbirlerle olayların hızı kesilmiş gibi gözükse de hâlihazırda emeklilik reformu, artan eşitsizlikler ve covid-19 salgını sonrası yükselen enflasyon konuları göz önünde bulundurulduğunda gelecek ayların da kritik olduğu söylenebilir. Fransa'yı zor bir sonbahar dönemi bekliyor. Tüm bu arka planda Nahel ile başlayan eylemleri sadece bir "göçmen sorunu" olarak görmek toplumsal dinamikleri yok sayarak mücadele alanını daraltıyor. Bu da aşırı sağın güçlenmesine zemin hazırlıyor. Çözüm ise yalnızca yabancı kökenli Fransızlara değil kendi halkına da yukardan bakan, halktan kopan Fransız yönetici elitlerin ülkede yükselişte olan ırkçılık dalgasına göğüs gerip, devlet kaynaklı bu şiddet ve inkâr döngüsünün ötesine geçerek emniyet, eğitim, istihdam ve siyaset alanlarında yaygın bir şekilde görülen ayrımcılık ve önyargı duygularını giderecek politikalar uygulama kararlılığını göstermesinden geçiyor.

Fransa'daki Kaosun Siyasal ve Toplumsal Dinamikleri

Hazırlayan: Elif Şahin